

Gadatliwy ptak Narina

Scenariusz do bajki kamishibai
autorstwa Rafała Witka
z ilustracjami Magdaleny Koziel-Nowak

WPROWADZENIE

Bajka „Gadatliwy ptak Narina” Rafała Witka powstała w ramach projektu Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła” pt. „Źródła skutecznej edukacji globalnej”. Opowieść ta w łagodny sposób wprowadza dzieci w trudny temat ograniczonego dostępu do żywności w niektórych rejonach świata i pokazuje jedną z głównych przyczyn tego problemu, czyli zawłaszczanie ziemi. Wyeliminowanie głodu oraz zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego na świecie jest jednym z siedemnastu Celów Zrównoważonego Rozwoju podjętych przez społeczność międzynarodową. Według raportu ONZ podsumowującego realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju z 2020 roku, w 2019 roku z powodu niedożywienia cierpiało na świecie prawie 690 milionów ludzi, o prawie 60 milionów więcej niż w roku 2014, zdecydowana większość z nich to mieszkańcy krajów Globalnego Południa. Ten sam raport stwierdza, że prawie 26% globalnej populacji (czyli 2 miliardy osób) było w umiarkowanym lub silnym stopniu dotknięte brakiem bezpieczeństwa żywnościowego. Oznacza to, że ich dostęp do regularnej, bezpiecznej, zdrowej i zbilansowanej diety był ograniczony lub okresowo uniemożliwiony ze względu na zbyt niski dochód lub z powodu innych czynników. Pandemia COVID-19 pogłębiła jeszcze te problemy, przewiduje się więc, że wskaźniki dotyczące niedożywienia będą w najbliższym czasie rosły. Należy podkreślić, że globalnie na świecie produkujemy wystarczająco dużo żywności, aby wszyscy ludzie mogli się najeść, problemem nie jest więc zbyt mała ilość jedzenia, lecz jego niesprawiedliwa dystrybucja.

Rolnictwo jest podstawowym źródłem utrzymania dla ponad 40% ludności świata, stanowi ono główne źródło przychodu i miejsc pracy dla ubogich gospodarstw. Drobni rolnicy i ich małe gospodarstwa zaspokajają prawie 80% zapotrzebowania na żywność w krajach Globalnego Południa, niestety jednocześnie to właśnie oni najczęściej doświadczają braku bezpieczeństwa żywnościowego. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele, wymienić można chociażby: zmiany klimatu wywołujące susze i pustynnienie coraz większej ilości terenów np. w Afryce Subsaharyjskiej, klęski żywiołowe, konflikty zbrojne, kryzysy migracyjne i uchodźstwo, utowarowienie żywności i spekulacje jej cenami na światowych rynkach, niesprawiedliwe umowy handlowe

faworyzujące kraje bogatsze, czy zawłaszczanie ziemi (land grabbing). Właśnie to ostatnie zjawisko pojawia się w bajce „Gadatliwy ptak Narina”. Zawłaszczanie ziemi ma miejsce wtedy, gdy inwestorzy kupują lub dzierżawią od państwa duże obszary ziemi należącej do lokalnych rolników, co skutkuje ich wysiedleniem na tereny mniej urodzajne i trudniejsze w uprawie. W efekcie takiego działania ludność lokalna traci kontrolę nad ziemią, którą od pokoleń uprawiała produkując na niej żywność na miejscowe rynki. Na wykupionej ziemi zamiast drobnych gospodarstw uprawianych tradycyjnymi metodami powstają ogromne monokultury produkujące na zagraniczne rynki, a także dewastujące lokalne środowisko, wykorzystujące lokalne zasoby wody i przyczyniające się do spadku bioróżnorodności. Drobni rolnicy tracą w ten sposób główne źródło utrzymania i często wskutek tego procederu zasilają szeregi ludzi, których dostęp do żywności jest ograniczony. Bohaterowie bajki „Gadatliwy ptak Narina” nie godzą się na taką sytuację i aktywnie występują w obronie swojego prawa do ziemi. Bajka pokazuje więc też siłę drzemącą w zwykłych ludziach, siłę jedności i solidarności w obliczu niesprawiedliwej, zachłannej i bezdusznej polityki państwa.

Tutaj znajdziesz więcej informacji na temat problemów związanych z dostępem do żywności:

- ▶ [zawlaszczanie_ziemi.pdf](#) (igo.org.pl)
- ▶ [Suwerenność żywnościowa - Akcja dla Globalnego Południa](#) (globalnepoludnie.pl)
- ▶ [Przyczyny głodu](#)
- ▶ [Ręce precz od ziemi](#) (ulotka Instytutu Globalnej Odpowiedzialności)
- ▶ [SDG Indicators](#) (raport dotyczący Celów Zrównoważonego Rozwoju)
- ▶ [Cel 2: Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo](#)
- ▶ [Global number of people who are undernourished](#) (wykres pokazujący liczbę ludzi niedożywionych)
- ▶ [Global Hunger Index, 2018](#) (mapa pokazująca kraje dotknięte niedoborem żywności)

Co było dalej?

Potrzebne materiały: skrzynka butai, bajka „Gadatliwy ptak Narina”, wydrukowany (najlepiej na grubszym papierze) i pokolorowany obrazek z ptakiem Narina z załącznika 1.

W trakcie tego ćwiczenia dzieci spróbują dopowiedzieć dalszy ciąg historii bohaterów bajki „Gadatliwy ptak Narina”. Przeczytaj grupie bajkę. Gdy już skończysz, usiądźcie wszyscy w kręgu. Zaprezentuj dzieciom przygotowany wcześniej rysunek ptaka Nariny i powiedz, że ptak przyfrunął do Was z Ugandy, aby opowiedzieć, jakie były dalsze losy Akiki, jej mamy, Dembe i samego Nariny. Czy udało im się przekonać prezydenta, aby nie odbierał ziemi mieszkańcom wioski? Czy Dembe i Akiki pozostały przyjaciółkami? Co spotkało ptaka Narinę, czy nadal odwiedzał obie dziewczynki? Wyjaśnij dzieciom, że to od nich zależy, co wydarzy się dalej. Powiedz, że teraz spróbujecie wspólnie dokończyć bajkę i każdy będzie miał możliwość dodania do zakończenia własnego pomysłu, zamieniając się na chwilę w ptaka Narinę, który przecież był uczestnikiem wydarzeń. Zaczynij opowieść trzymając przed sobą obrazek z ptakiem, mów w pierwszej osobie, tak jakbyś opowiadała dalszą część historii jego słowami (jeśli nie będzie to dla Ciebie niekomfortowe, możesz zmienić barwę głosu udając głos ptaka). Powiedz kilka zdań, a następnie przekaz obrazek osobie siedzącej obok Ciebie – teraz ona na moment zamienia się w Narinę i dopowiada dalszą część historii, a potem przekazuje obrazek kolejnej osobie w kręgu. W ten sposób spróbujecie opisać dalszą część historii widzianą oczami ptaka Nariny. Zwróć uwagę, aby wypowiedzi nie były dłuższe niż dwa, trzy zdania. Poproś dzieci aby nie komentowały pomysłów innych osób. Gdy skończycie, zastanówcie się nad innymi możliwymi zakończeniami, porozmawiajcie przez chwilę o tym, co jeszcze mogło się wydarzyć w tej historii.

Młodzi aktywiści

Potrzebne materiały: ołówki i kartki do notatek dla grup

Poproś dzieci, aby przypomniały sobie, w jaki sposób bohaterowie bajki „Gadatliwy ptak Narina” postanowili walczyć o swoją ziemię. Wyjaśnij, że podczas tego ćwiczenia dzieci spróbują wcielić się w obrońców ludzi, którym grozi utrata ziemi, na której do tej pory żyli. Podziel grupę na kilkusobowe zespoły. Każdy zespół powinien mieć kartkę i ołówek do notowania. Poproś dzieci, aby w grupach zastanowiły się, czy decyzja prezydenta o odbiorze ziemi, na której żyły Akiki i jej mama oraz ich sąsiedzi, wydaje im się sprawiedliwa. Dlaczego? Poproś, aby grupy zanotowały na kartkach argumenty, którymi próbowałyby przekonać prezydenta do zmiany decyzji. Daj im na to kilka minut. Następnie poproś, aby każda z grup po kolei przedstawiła swoje argumenty w taki sposób, jakby rzeczywiście zwracali się do głowy państwa. Po prezentacji porozmawiajcie przez chwilę na temat protestów i manifestacji. Czy dzieci brały kiedyś udział w takim wydarzeniu? Czy taki sposób wyrażania sprzeciwu wydaje im się skuteczny? Czy to dobrze, że ludzie wyrażają głośno swoje niezadowolenie, gdy czują, że ich prawa i wolność są zagrożone?

W wersji dla młodszych dzieci, które nie potrafią jeszcze dobrze pisać, możecie przeprowadzić to ćwiczenie w formie dramy. Poproś dzieci, aby usiadły w półokręgu na podłodze, ty usiądź przed nimi na krześle i na chwilę wciel się w rolę prezydenta z bajki. Powiedz, że chcesz wysłuchać ich opinii na temat swojej decyzji dotyczącej sprzedaży ziemi dużej firmie. Zapytaj, czy według dzieci Twoja decyzja była słuszna czy nie. Powiedz dzieciom, że jeśli uważają Twoją decyzję za niewłaściwą, to niech spróbują uzasadnić swoje stanowisko i przekonać Cię do zmiany zdania. Powiedz dzieciom, że każdy ich pomysł będzie wzięty pod uwagę, niech nie wstydzą się mówić. Możecie notować argumenty dzieci na tablicy lub dużym arkuszu papieru, a następnie wybrać te najistotniejsze.

Skąd pochodzi nasze jedzenie?

Potrzebne materiały: małe karteczki (mogą być pocięte na 6 części kartki jednostronnie zapisane), po 3–4 dla każdego dziecka, kredki, dwie kartki A4 z napisami „Z Polski” i „Ze świata”, duża mapa świata, ew. pocięte rysunki z załącznika 1.

Celem ćwiczenia jest pokazanie dzieciom, z których kontynentów lub krajów pochodzą składniki zjadanych przez nas potraw a przez to uświadomienie powiązań łączących nas z mieszkańcami różnych stron świata.

Poproś dzieci, aby przypomniały sobie co jadły i piły przez ostatnie dwa dni, jakie potrawy, owoce, warzywa, ale też słodycze i napoje pojawiły się na ich stołach. A może ktoś wie, jakie przyprawy zostały użyte do doprawienia zjedzonych posiłków? Następnie rozdaj dzieciom małe karteczki (po trzy, cztery sztuki na osobę) i poproś, aby narysowały na nich wybrane składniki, które zagościły przez te dwa dni w ich menu – jeden składnik na jednej karteczce. Zwróć uwagę, aby dzieci rysowały pojedyncze składniki, a nie gotowe potrawy oraz aby na karteczkach pojawiła się jak największa różnorodność składników, aby w miarę możliwości nie powtarzały się (możesz zaproponować dzieciom, aby na jednej karteczce narysowały owoc, na drugiej warzywo, na trzeciej napój a na czwartej składnik do zrobienia obiadu lub przyprawę). Aby łatwiej było później rozpoznać, co przedstawia rysunek, poproś dzieci również o dopisanie nazw składników na dole karteczki. Gdy rysunki będą już gotowe, przejdźcie w miejsce, gdzie będziecie mogli usiąść w półkolu (poproś dzieci, aby zabrały ze sobą swoje rysunki). Na podłodze połóż dwie kartki, jedną z napisem „Z Polski”, drugą z napisem „Ze świata”. Poproś dzieci, aby najpierw zastanowiły się, czy produkty narysowane na ich karteczkach pochodzą z Polski czy z zagranicy, a następnie położyły karteczki przy odpowiednich napisach. Na tym etapie nie pomagaj dzieciom, niech rozłożą karteczki zgodnie z własną wiedzą. Zwróć uwagę na to, aby wszystkie karteczki były widoczne, nie należy kłaść ich jedna na drugiej, lecz obok siebie. Gdy dzieci skończą i karteczki będą już pogrupowane, sprawdźcie wspólnie, czy na pewno wszystkie leżą w odpowiednim miejscu. Jeśli nie przenieście je. Najprawdopodobniej więcej obrazków będzie po stronie oznaczonej napisem „Z Polski”,

ale na tej drugiej też pewnie pojawi się kilka karteczek. Powiedz, że codziennie podczas posiłków, oprócz polskich produktów, zjadamy owoce, warzywa czy przyprawy, które przyjechały, przyleciały lub przyplłynęły do nas z różnych części świata. Zwróć uwagę na to, że wiele produktów, które rosną w Polsce w sezonie, zimą i wiosną sprowadzamy z innych stron świata. Zapytaj dzieci, czy wiedzą, gdzie rosną kakaowce, banany, kiwi, ananasy, ryż, pomarańcze (lub inne produkty, które pojawiły się na obrazkach rysowanych wcześniej). Powiedz, że za chwilę spróbujecie odnaleźć na mapie miejsca, z których pochodzą zjadane przez dzieci produkty. Połóż na podłodze dużą mapę świata. Pokazuj dzieciom po kolei karteczki z żywnością z zagranicy i pytaj, z jakiego miejsca na świecie pochodzą te rzeczy, gdzie wyrosły. Układajcie karteczki z rysunkami na mapie w odpowiednim miejscu. Możesz przed zajęciami wyciąć obrazki z załącznika 1, aby różnorodność produktów ze świata była większa i również spróbujecie umieścić je w odpowiednim miejscu na mapie. Jeśli dzieci nie znają miejsc pochodzenia żywności, możecie sprawdzać to na bieżąco w internecie. Przyjrzyjcie się mapie z ułożonymi na niej rysunkami, niektóre produkty przebywają bardzo długą drogę, żeby dotrzeć na nasze stoły. Przy pomocy miary krawieckiej lub sznurka i linijki możecie sprawdzić, który z nich pokonuje największy dystans, zanim trafi do polskich sklepów. Już przy śniadaniu, pijąc kakao, jedząc płatki kukurydziane z cynamonem czy krem czekoladowy, mamy pośredni kontakt z różnymi krajami, z których pochodzą składniki tych potraw oraz z ludźmi, którzy, podobnie jak mama Akiki, pracują, aby te produkty mogły do nas trafić.

Załącznik 1.

cynamon

kiwi

migdały

kawa

wanilia

pieprz

cukier trzcinowy

orzeszki ziemne

Kraje pochodzenia roślin z załącznika 1

cynamon – Sri Lanka, Indie
kiwi – Nowa Zelandia
migdały – USA, Iran

kawa – Brazylia, Wietnam, Etiopia
wanilia – Madagaskar, Indonezja
pieprz – Indie, Malezja

cukier trzcinowy – Brazylia,
Tajlandia
orzeszki ziemne – Chiny, Nigeria

Przybysze z daleka

Potrzebne materiały: wydrukowane i pocięte karteczki ze składnikami do przygotowania potraw z załącznika 1., wydrukowane i pocięte małe karteczki z nazwami składników do rozlosowania z załącznika 2., wydrukowana tabela z odległościami z załącznika 3. w liczbie odpowiadającej liczbie zespołów, ewentualnie kalkulatory lub telefony z kalkulatorem, wydrukowany certyfikat z załącznika 4.

Celem ćwiczenia jest pokazanie dzieciom, jak ogromny dystans (food miles) pokonują niektóre produkty spożywcze, zanim trafią na nasze stoły i jakie są konsekwencje tak dalekich podróży żywności.

Podziel grupę na 5 mniejszych zespołów. Powieś w różnych częściach sali (lub połóż na ławkach) karteczki z wypisanymi składnikami różnych potraw (pocięte karteczki z załącznika nr 1). Następnie rozlosuj wśród uczniów karteczki z nazwami składników z załącznika nr 2 (każdy uczeń losuje jeden składnik jakiejś potrawy). Zadaniem uczniów będzie odnalezienie swojego składnika w którejś z potraw i zajęcie miejsca przy opisie tej potrawy. Kiedy uczniowie odnajdą już swoje grupy, poproś ich, aby spróbowali obliczyć przybliżoną sumę „jedzeniokilometrów” ich potrawy, czyli odległości, jaką pokonują składniki, zanim trafią z kraju swojego pochodzenia do Polski. Aby to zrobić, muszą dowiedzieć się, z jakiego kraju pochodzi każdy ze składników potrawy i w jakiej odległości od Polski położony jest ten kraj (każdej grupie daj kartkę z załącznikiem nr 3). Kiedy grupy policzą już food miles potraw, porównajcie wyniki i sprawdźcie, która potrawa ma najwięcej, a która najmniej „jedzeniokilometrów”. Możesz dla ułatwienia pozwolić dzieciom podczas tego ćwiczenia korzystać z kalkulatorów.

Zapytaj, jakie konsekwencje może mieć przewożenie jedzenia na duże odległości. Jak takie działanie wpływa na środowisko a jak na nasze zdrowie? Oto kilka przykładów:

- ▶ im większa odległość tym więcej paliwa trzeba spalić, aby przetransportować żywność

- ▶ duża ilość żywności do przetransportowania to większa liczba samochodów ciężarowych na drogach, a także większy ruch statków transportowych i samolotów
- ▶ aby żywność (np. owoce) przetrwała długą podróż, często poddaje się ją zabiegom chemicznym, które wpływają na obniżenie wartości odżywczej produktów
- ▶ duży popyt na produkty egzotyczne w krajach północy (np. owoce, olej palmowy) przekłada się na większe zapotrzebowanie na pola uprawne w krajach południa a to prowadzi często do wycinki lasów deszczowych w celu przekształcenia ich na ziemię uprawną; czasem lokalni rolnicy pozbawiani są swojej ziemi, gdy wielkie koncerny chcą na niej uprawiać dobrze sprzedający się produkt (jak w przypadku Akiki i jej mamy)

Porozmawiajcie przez chwilę o tym, w jaki sposób można ograniczyć food miles:

- ▶ staraj się, aby podstawą Twojej diety były produkty lokalne, uprawiane w Polsce
- ▶ zwracaj uwagę na sezonowość produktów, w czerwcu delektuj się truskawkami, a zimą postaw na kiszonki i warzywa korzeniowe
- ▶ zwracaj uwagę na kraj pochodzenia produktów, unikaj tych rzeczy, które przyjeżdżają z bardzo daleka
- ▶ jeśli masz taką możliwość, kupuj warzywa, owoce czy jajka bezpośrednio od rolników (np. na targu lub z zaprzyjaźnionego gospodarstwa), wybieraj żywność z upraw ekologicznych
- ▶ nie marnuj jedzenia, dobrze planuj zakupy, spróbuj też zagospodarować pozornie niepotrzebne resztki (jak to zrobić podpowiadamy w ćwiczeniu „Nie wyrzucaj! Uprawiaj!”)

Powiedz uczniom, że urozmaicona, różnorodna dieta jest niezbędna do zachowania zdrowia i dobrej kondycji organizmu i nie powinniśmy zupełnie rezygnować z jedzenia produktów pochodzących z innych krajów. Jednak podstawą naszej diety powinny być produkty lokalne, czyli pochodzące z tej samej strefy klimatycznej, w której mieszkamy. Zapytaj, czy w Polsce mogą rosnąć ryż lub banany. Wyjaśnij, że to od klimatu zależy, jakie rośliny pojawiają się w danym miejscu. W Wietnamie np. są bardzo dobre warunki do hodowli ryżu i dlatego jest on podstawą diety Wietnamczyków. W Polsce dobrze rosną ziemniaki oraz pszenica i dlatego tych produktów Polacy jedzą najwięcej. Ponieważ przez wieki organizmy ludzi przyzwyczyły się do tego,

co jedzą, najzdrowsza jest dieta złożona z produktów lokalnych, czyli takich, które rosną w danym miejscu. Powiedz dzieciom, że podstawą naszej diety powinny być właśnie produkty lokalne, których nie trzeba z daleka przywozić; powinniśmy jeść przede wszystkim polskie zboża, owoce i warzywa, zwłaszcza w sezonie.

Na koniec porozmawiajcie o tym, bez jakich produktów spożywczych pochodzących z innych stron świata nie wyobrażacie sobie życia. Pewnie wśród odpowiedzi pojawią się kakao, herbata, kawa czy niektóre owoce. Wyjaśnij, że poprzez świadome zakupy możemy wspierać rolników z krajów Globalnego Południa, uprawiających nasze ulubione produkty. Aby to zrobić, wystarczy w sklepie wybrać czekoladę, herbatę lub kawę oznaczone certyfikatem Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade). Powieś na tablicy wydrukowany znak z załącznika 4. Zapytaj, czy dzieci widziały kiedykolwiek ten znak na jakimś produkcie? Jeśli masz taką możliwość, przynieś na zajęcia opakowanie po żywności, na którym znajduje się ten certyfikat. Następnie wyjaśnij, że certyfikat gwarantuje między innymi, że rolnicy uprawiający dany produkt otrzymali za swoją pracę godziwe wynagrodzenie, że pracowali w bezpiecznych dla ich zdrowia warunkach, że do pracy nie były zatrudniane dzieci, że płace kobiet i mężczyzn wykonujących taką samą pracę były jednakowe a wszyscy pracownicy objęci byli ubezpieczeniem zdrowotnym, gwarantującym im dostęp do lekarza w wypadku choroby. (Więcej o Fair Trade dowiesz się tutaj: [Zasady Sprawiedliwego Handlu](#)). Znając ten znak i wybierając produkty nim oznaczone wspieramy bardziej sprawiedliwe stosunki handlowe między Globalną Północą a Globalnym Południem.

Załącznik 1.

SKŁADNIKI POTRAW

Muffinki z bananami

- 3 duże banany
- laseczka wanilii
- 250 gram mąki
- 3 jajka
- garść rodzynek
- łyżka kakao

Sałatka z awokado z ryżem

- 1 awokado
- sok z ¼ cytryny
- sałata lodowa
- 2 łyżeczki oliwy z oliwek
- ½ szklanki ryżu Basmati

Ciasto marchewkowe

- 1 kg marchwi
- 20 dg suszonego ananasa
- 10 dg orzechów nerkowca
- 10 dg orzechów włoskich
- 1 szklanka mąki

Sałatka z kalafiora i granatu

- ½ kalafiora podzielonego na różyczki
- 1 łyżeczka drobno startego imbiru
- 1 pomarańcza
- 1 mały granat – wyłuskane nasiona
- 2 łyżki płatków migdałów

Dżem z brzoskwiń i kiwi

- 1,5 kg brzoskwiń
- 3 duże owoce kiwi
- ½ szklanki brązowego cukru
- 2 łyżeczki cynamonu
- sok z połówki limonki

Załącznik 2.

SKŁADNIKI POTRAW DO ROZŁOSOWANIA

trzy banany	laseczka wanilii	trzy jajka	rodzynki	kakao
awokado	cytryna	sałata lodowa	oliwa z oliwek	ryż Basmati
marchew	suszony ananas	orzechy nerkowca	orzechy włoskie	kalafior
imbir	pomarańcza	owoc granatu	płatki migdałów	limonka
brzoskwinie	kiwi	brązowy cukier	cynamon	mąka

Załącznik 3.

PRZYBLIŻONE FOOD MILES (ODLEGŁOŚCI LOTNICZE) SKŁADNIKÓW POTRAW

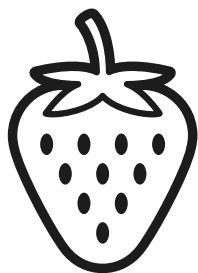
Produkt	Kraj pochodzenia	Odległość od Polski
Banany	Ekwador	10 687 km
Awokado	Brazylia	10 039 km
Brzoskwinie	Turcja	1 643 km
Cytryna	Grecja	1 600 km
Limonka	Indie	5 266 km
Kiwi	Nowa Zelandia	17 714 km
Pomarańcza	Izrael	2 552 km
Ryż Basmati	Wietnam	7 839 km
Brązowy cukier	Kuba	8 864 km
Kakao	Wybrzeże Kości Słoniowej	5 596 km
Cynamon	Indonezja	10 282 km
Wanilia	Madagaskar	8 326 km
Migdały	USA	6 862 km
Granat	Gruzja	2 141 km
Imbir	Chiny	6 948 km
Orzechy nerkowca	Indie	5 266 km
Orzechy włoskie	Francja	1 368 km
Oliwa z oliwek	Hiszpania	2 292 km
Rodzynki	Chiny	6 948 km
Ananas suszony	Tajlandia	8 048 km

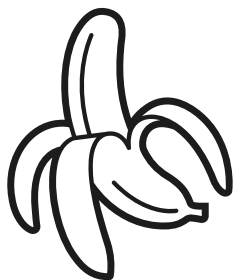
FAIRTRADE
INTERNATIONAL

Skąd ten owoc?

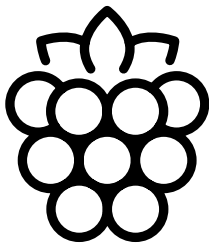
Zaznacz na karcie owoce pochodzące z Polski na zielono, a te, które przyjeżdżają do nas z zagranicy na niebiesko.

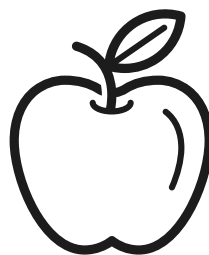
truskawki

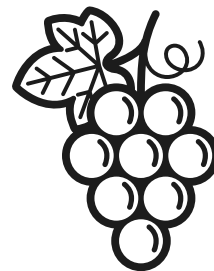
banan

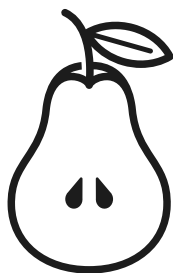
maliny

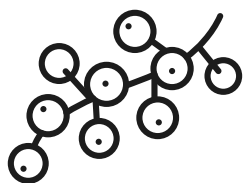
jabłko

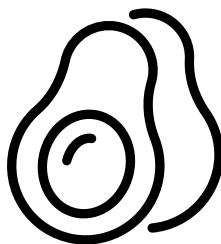
winogorna

gruszka

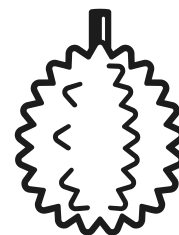
porzeczki

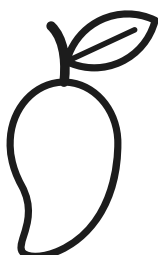
awokado

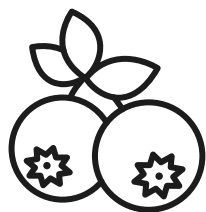
ananas

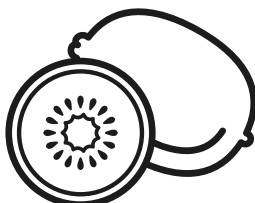
liczi

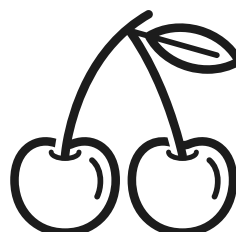
mango

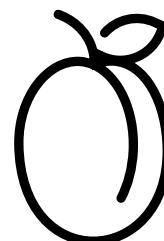
jagody

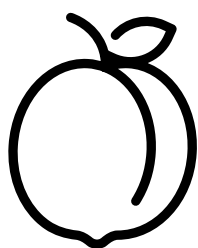
kiwi

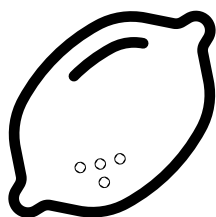
wiśnie

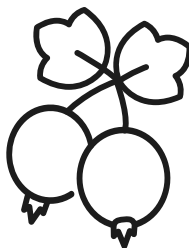
śliwka

brzoskwinia

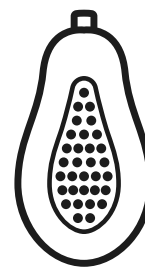
cytryna

agrest

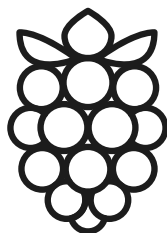
arbuz

papaja

goji

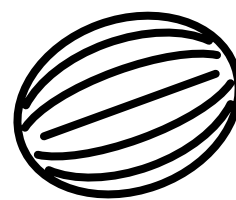
jeżyny

kokos

czereśnie

melon

Nie wyrzucaj, uprawiaj!

Potrzebne materiały: końcówki warzyw korzeniowych, np. pietruszki, selera czy marchewki z tej strony, z której wyrasta nać, trzon sałaty pozostały po oderwaniu liści, część korzeniowa pora, gałązki ziół (mięty, bazylii), pestki pomidorów, puste plastikowe pojemniczki, np. po sałatkach, talerzyki, ziemia ogrodowa.

Po lekturze bajki „Gadatliwy ptak Narina”, możesz zaproponować dzieciom stworzenie klasowej uprawy jadalnych roślin, które wyhodujecie z resztek, które zwykle trafiają do koszy na śmieci. Przed przystąpieniem do pracy zgromadźcie części warzyw, które zwykle podczas przygotowania posiłków odkrawamy i wyrzucamy. Mogą to być: odkrojone górne części pietruszki lub selera, odkrojone korzenie pora, trzon sałaty bez liści. Wyjaśnij dzieciom, że te pozornie niepotrzebne już kawałki warzyw mogą nam jeszcze wiele zaoferować, jeśli da im się na to szansę. Odcięte górne części **pietruszki** lub **selera** umieśćcie w płaskim naczyniu z niewielką ilością wody i postawcie na słonecznym parapecie. Pamiętajcie, aby regularnie uzupełniać wodę, aby warzywo nie wyschło. Po jakimś czasie z resztki pietruszki lub selera zaczną wyrastać nowe liście, czyli natka, którą można wykorzystać w kuchni. Podobnie jak z warzywami korzeniowymi można postąpić z obranym z liści trzonem **sałaty**. Również umieśćcie go w naczyniu z niewielką ilością wody, ustawcie na słońcu i czekajcie na pierwsze pyszne listki (pamiętajcie o regularnym podlewaniu). Po jakimś czasie, gdy sałata wypuści korzonki, możecie ją przesadzić do doniczki z ziemią. Końcówkę **pora** na tej samej zasadzie ustawcie w miseczce z wodą (tylko na dnie) i podlewajcie regularnie, z odciętej końcówki po jakimś czasie również zaczną wyrastać nowe, jadalne liście. Możecie również zasadzić w pojemniczku z ziemią ogrodową pestki **pomidorów** (najlepiej małych pomidorków koktajlowych, łatwiej je uprawiać na parapecie) i ustawić je w słonecznym miejscu, pamiętając o podlewaniu. Gdy na krzaczku pojawią się kwiatki, wystawcie go na zewnątrz, aby owady mogły zapylić roślinę – tylko wtedy będziecie mogli cieszyć się plonami. Możecie również stworzyć własną **uprawę ziół**. Odcięte gałązki bazylii, mięty, tymianku lub innych ziół należy umieścić w naczyniu z wodą i poczekać, aż puszczą korzonki. Wtedy należy je przesadzić do doniczki z ziemią i dbać o nie, aby cieszyć się smakiem świeżych ziół przez cały rok.

Materiał edukacyjny Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła”

Opracowanie: Karolina Baranowska

Redakcja: Anna Chomczyńska-Czepiel, Karolina Baranowska, Gosia Świderek

Opracowanie graficzne: Magdalena Warszawa

OŚRODEK DZIAŁAŃ EKOLOGICZNYCH „ŹRÓDŁA”

www.zrodla.org | globalna.edu.pl

www.facebook.com/ode.zrodla

Kamishibai 紙芝居 (jap. kami – papier, shibai – sztuka) to japoński teatr obrazkowy, który wykorzystuje kartonowe plansze z obrazkami i tekstem oraz drewnianą skrzynkę – na wzór parawanu z teatryków marionetkowych – w niej przedstawiane są kolejne fragmenty historii.

Ośrodek Działań Ekologicznych Źródła wydał dotychczas pięć bajek kamishibai:

- ▶ opowieść o dostępie do edukacji **„Szkola Czi-Tam”** Joanny Mueller z ilustracjami Jagi Słowińskiej
- ▶ opowieść o dostępie do wody **„Po drugiej stronie gór”** Anny Onichimowskiej z ilustracjami Marianny Sztymy
- ▶ opowieść o deforestacji **„Dlaczego zwierzaki mieszkają w bloku Maćka?”** Tomasa Trojanowskiego z ilustracjami Agnieszki Antoniewicz
- ▶ opowieść o migracjach i uchodźstwie **„Żyrafa na rowerze”** Rafała Witka z ilustracjami Joanny Rusinek
- ▶ opowieść o dostępie do żywności **„Gadatliwy ptak Narina”** Rafała Witka z ilustracjami Magdaleny Koziół-Nowak

Więcej informacji: www.globalna.edu.pl/kamishibai/